

**PÁRBAJELLENES
MOZGALOM
MAGYARORSZÁGON**

DESSEWFFY ARISZTID

BUDAPEST, 1905

A történelem eseményeiből levont tanulságok félre nem érthetők. Világosak, igazak azok; fölötté állanak minden bölcseletnek, miképen a gyakorlat fölötté áll az elméletnek.

Ilyen történelmi tanulság például az, hogy bármely hatalomnak, fizikai, szellemi vagy erkölcsi alkotások hanyatlásának és elpusztulásának *előhírnökei*, mindenkor a véget megelőző *dekadens irányzatok voltak*.

Ilyen hanyatlást mutat nálunk a párbaj sötét előítélete.

Határozott dekadens irányzatnak kell tartanunk, a becsületbeli ügyek felfogása és lebonyolítása körül, az utolsó egykét évtized óta lábra kapott *elfajulásokat*.

Ilyen ez például az egy és ugyanazon ügyből *kettős fegyvernemmel vívott párbaj*; valamint a „*lovagias mérkőzés*”

helyett a „*kiállítás*” czimén adott fegyveres elégtétel.

E két rendbeli felfogással nálunk, *de csakis nálunk*, újabban lépten-nyomon találkozunk, holott sehol másutt nem dívnak és semmiféle elfogadott szabályokban, kül- vagy belföldi párbaj-kódexekben nem gyökereznek. Sőt, hogyha közelebbről taglaljuk, úgy azokat, magával a szigorúan értelmezett lovagiasság *szellemével* is ellentétben állóknak látjuk.

Egy és ugyanazon becsületbeli ügyből kettős fegyvernemmel vívott párbajnak, a lovagiasság *analysait* szellemében, már csak azért sem lehet helye, mert a párbaj, mint lovagias férfiak mérkőzése, csakis lovagias úton és lovagias formák között követelt és szolgáltatott *lovagias megtorlás* lehet; valamely elkövetett vagy elszenvedett *megbántásért* vagy *sértésért*; de soha, semmi körülmények között a párbaj nem szállítható alá a felek *szenvedélyének és bosszúvágyának* eszközévé.

Bizonyára ezért emeli ki minden párbajkódex, hogy a segédeknek *élet-halálra* menő párbajt sem indítványozni, sem megengedni nem szabad; hogy általában a kedvezőtlen esélyek min-

denkor a minimálisra szállítandók alá s hogy a legsúlyosabb sértésekből folyólag vívott pisztolypárbajoknál sem szabad az ebbeli általános gyakorlattól eltérni. Mert *a lovagiasság szelleme* a lovagias mérkőzések során egyebet nem követel, mint *férfias bátorságot, lovagias kiállást és lovagias mérkőzést*, az okozott sérelem ily úton való jóvátételét, mit a conventio „elégtétel adás-vevésnek” nevezett el. Viszont ennél többet a lovagiasság szellemébe belé magyarázni sem nem helyes, sem nem szabad.

Gyűlöletes, ádáz életretörést, harczot a végletekig, semmiféle párbajkodex nem ismer, tehát nem is szentesít.

Az úgynevezett *végkimerülésig* vívandó párbaj sem jelenti *a gyakorlatban* azt, hogy az egyik félnek feltétlenül harczképtelenné kellene válnia; mert hiszen lelkiismeretes segédek, mihelyt az egyik küzdő fél valamely erősebb sebzés vagy a kézre kapott vágás folytán, határozott hátrányba jutott, a további mérkőzést *mint egyenlőtlen esélyűt* rendszerint beszüntetik.

A kettős fegyvernemmel vívott párbaj túl megy a „lovagias megtorlás” lényegén s inkább az egyéni bosszú

kielégítésére látszik szolgálni; azért minden *lelkiismeretes* segéd teljes joggal utasíthatja vissza, sőt tartoznék visszautasítani; mert az ilyen párbaj a „különleges” tehát el nem fogadott a társadalmi conventiok által nem sankcionált mérközések közzé sorozandó.

Bolgár Ferencz nagytekintélyű „párbaj szabályainak” könyvében erre vonatkozólag ezt olvassuk: „*Itt Budapesten ismert gentlemenekből összeállított becsületbíróság úgy nyilatkozott, hogy az ilyen párbaj a kivételes párbajokhoz tartozik és így tehát visszautasítható.*”*

* L. A *párbaj szabályai*. Hatodik átdolgozott kiadás, VI-ik szakasz, 39-ik lapon.

A párbajvívás helyett életbe léptetni megkísérelt pusztá „*kiállítás*” elmélete is világos ellentétben áll a lovagiasság genesisével, múltjával, lényegével és szellemével s épen azért nem tudott mindeddig általánosan átszűrődni a közfelfogásba, átmenni a köztudatba és nem tudott magának érvényt és tekintélyt biztosítani a társadalomban. Pedig hazánkban, – teljes jóhiszeműséggel és meggyőződéssel – *kiváló társadalmi állású* gentlemanek állottak ezen felfogások népszerűsítési kísérletének az élére. Igaz, hogy másutt sem tudott még sehol tért hódítani ezen reform. – De nem is csoda!

A párbaj *évszázados törvényszerű megállapodások* szerint egészen a múlt XIX-ik század végéig, *kizárólag, csakis lovagias egyének elfogadott előjoga volt.*

A lovagiasságnak ép úgy, mint a becsületességnek fokozatai nem léteztek előbb sem s nem léteznek ma sem!

Senki sem állíthatja, hogy volna lovagias, lovagiasabb és leglovagiasabb gentleman.

Vagy lovagias ember egy férfiú vagy nem az.

A párbaj pedig az eddig fennállott lovagiassági szempontok szerint *csakis genfiemének mérközése lehetett* s ezen merev axióma nem ismert megalkuvást!

Tényleg, ha a felmerült új divat kísérlete szerint egy gentleman *kiáll*, de segítők helyett csak tanukat állít; a mérkőzés után ki nem békül, kezét nem fog, sőt köszöntés nélkül távozik a küzdterről és a mérközést megelőzőleg fenntartással él, hogy ellenfelét kiállításával nem rehabilitálja, vagyis nem ismeri el lovagias embernek; úgy ez a mérkőzés megfosztatott a párbaj minden attribútumától és *közönséges verekedéssé* szálítatott alá.

Pedig a *kiállás* ezt jelenti.

Kérem, hogy önérzetes s józan segítők megengedhetik-e félőknek az ilyen mérközést? s kérem, hogy elképzelhető-e férfiú – hacsak fékezhetetlen bosszú szenvedélye nem hajtja – a ki ilyen megalázó tusát elfogadjon? A *kiállás* felajánlása tehát mérközésre alig vezethet s bizonyos nemét viseli

ama tendenciának, hogy az elégtétel tetszetős alakban tagadtassék meg.

Azért lovagias ember általában tartózkodik olyan egyént, kit nem tart gentleman-nek megsérteni s ha olyan által sértetik meg, nem habozik a lovagias út helyett a büntető törvény útját választani.

A mennyiben pedig valamely gentleman olyan egyént sértett meg, akiről *csak utóbb tudja meg*, hogy hozzá méltatlan, lovagiatlan férfiú; úgy a két rász közül a kisebbiket választván, inkább kérjen segédei útján, tőle bocsánatot, felajánlván neki ezenfelül a törvényes megtorlás útját, semhogy a lovagiasság elvének ellenére, lovagias tusában mérkőzzék vele.

E felfogást észszerűbbnek kell tartanunk mint a „kiállítás” elméletét, s közelebb állónak is látszik a lovagiasság *conservativ* szelleméhez. Már pedig ha a conservativ érzés valahol jogosult, úgy kiválóképen *az előítélet terén* lehet az s ha concedáljuk az előítéletet, úgy nem sok őszibb előítélete van az emberi társadalomnak a párbajnál, – a melyik immár, sajnos egy ezredéve áll fenn!

Erősen dekadens irányzatnak kell betudnunk továbbá azt is, hogy olyan megdöbbenően gyakori jelenség a ségédék járatlansága s hozzá tehetjük, nem ritkán lelkiismeretlensége; fényes bizonyságául *Alphonse Karr* annyira ismert s mégis oly kevésbé megszívlelt szállóigéjének, hogy „nem a penge, sem nem a golyók ölnek, hanem a ségédék”.*

Igen gyakori jelenség, főleg tapasztalatlan, fiatal ségédéknél, de olykor a meglett, érett férfiaknál is, hogy felök haragját, szenvedélyét a legkészségesebben szolgálják. Mintegy önmaguk is beleélik magukat a felök által elszenvedett sértésbe és akként mérlegelik s bírálják el az esetet, mintha önmagoknak követelnék a megtorlást; holott a ségédnek első kötelessége a *higgadt nyugalom, elfogulatlanság s a békés*

* Ce ne sont ni les balles, ni les épées qui tuent. Ce sont les témoins.

Lásd: *Nouveau Code élu Duel* par le Comte Du Verger Saint-Thomas Paris. 1879. Chapitre IV. Page 206.

megoldásra való törekvés! Vagyha az, a sértés súlyos természeténél fogva nem lehetséges, úgy a segédek tartoznak a fegyveres mérkőzés enyhítésére s az esélyek méltányos megosztására, tőlük telhetőleg mindent elkövetni. E tekintetben *a felek akarata sem befolyásolhatja őket!*

Sajnos a legtöbb segéd *nem önállóan*, hanem fele *utasítására* szokott eljárni, s annak folytán erőszakol ki *fegyveres mérközést* vagy *súlyos feltételeket* olyankor is, amikor azoknak helyét és szükségét maga sem látja.

Lelkiismeretes, tapasztalt 5 *főleg önérzetes* segéd felétől utasítást sohasem fogad el; hanem végez belátása és lelkiismerete szerint! Amennyiben fele akaratát reá erőszakolni akarná, adja vissza a megbízást; de meggyőződése ellenére *az ellenfél rovására*, azért hogy felének kedvezzen, a lovagias felfogástól s a szokás-törvények conventióitól soha el nem térhet, lelkiismeretével soha meg nem alkudhatik.

De mindennél jellegzetesebb, megdöbbentő dekadens jelenség az, hogy olykor a becsületbeli ügyek intézésében *teljes jártas segédek*, a társaságban elfoglalt előkelő állásukból meri-

tett, túlbecsült önbizalmuknak, valamint álláspontjuk vélt súlyának tudatában, egyszerűen túlteszik magukat minden formán s *egyoldalúlag* mondanak *vétót* s ajánlják fel felök részéről a *kiállást* vagy *tagadják meg az elégtételt* s *nyilvánítják a felforgó ügyet befejezettnek*; holott a nemzetközileg elfogadott szabályok *szokás-törvényeinek alphája*, hogy *segédek*, ha még oly előkelő férfiak is, *sans peur et sans reproche* lovagok, *egyoldalúlag nem fedezhetik félőket*. Csakis a társadalmi conventiók által sanktionált *formák* betartásával, mindkét fél segédeinek együttes megállapodásával, vagy meg nem egyeztetés esetén a különféle; „*fegyver*”, „*párbaj*” vagy „*becsületbíróságok*” formáinak keretében lehetséges ez! Hát bizony mindezen jelenségek hü tükrei a párbaj áldatlan előítélete küszöbön álló hanyatlásának s remélhető mielőbbi kiveszésének!

* *
*

A mit ezen dekadens irányzatok, mint előre vetődő árnyak mutatnak: a párbaj sötét intézményének közeli pusztulását, az utolsó évtizedben európa-szerte megindult mozgalom nem fog késni hatalmas *erkölcsi súlyával* megvalósítani.

Nyitott ajtót tárnék fel, hogyha azt akarnám bizonyítani, hogy a társadalom a párbajt elítéli s hogy lázasan keres szabadulást ezen emberietlen előítélettől.

Inkább a fölött csodálkozhatunk, hogy valamennyi művelt állam társadalmának osztatlan jóakarata és erélyes állásfoglalása daczára, miért maradnak meddők nálunk e lelkes törekvések, illetőleg miért nem érhetünk olyan arányban czélt mint máshol?

Egyszerűen azért, mert idáig nem a helyes oldaláról fogtuk meg a kérdést.

Nemes hevületében kiki *gyökeres* és *azonnali* megoldást keres; holott tisztában kell lennünk azzal, hogy a párbajnak sok százados előítéletét egy-

szerre eltüntetni lehetetlen! Lassan, lépésről lépésre kell tért foglalni ellene, miképen ezt az immár két éve megalakult „Országos Párbajellenes Szövetség” ezt magának feladatául tűzte ki.

Ezzel szemben Nagyváradon intransigens liga alakult, *hajthatatlan merev állásfoglalással a párbaj ellen*, fennem deklarálván, hogy annak jogsultságát *semmiféle esetben sem ismerik el*, s hogy tagjaik párbajra való *minden kihívást visszautasítanak*.

Elismeréssel adózom ezen férfiak bátorságának és erkölcsi erejének, kik meggyőződésüket nyíltan és férfiasan hirdetik, holott ma még a közvélemény ellentáborá részéről sújtó elítéltetést várhatnak, lekicsinylést, anathémát, sőt megvetést !

A baj azonban szerintem ott van, hogy ezen intransigens merevséggel, a helyett, hogy az ügyet előbbre vinnék, inkább ártanak.

Ne feledjük, hogy a magyar kiválóképen lovagias faj s hogy vérében van a legcsekélyebb *bántalmat* – sértezésről nem is szólok – lovagias úton megtorolni.

Tehát, ha czélt akarunk érni, mindenekelőtt érintetlen hagyandók az év-

századok óta megszokott *lovagias formák*, csak arra fektessünk súlyt, hogy a *lovagias elégtétel* lehetőleg más alakban nyújtassék s a fegyveres mérkőzés *ultima ratio*vá szoríttassék alá.

Czélszerűségi szempontból épen az elérendő *nagy czél* érdekében kell egyelőre megtűrnünk a párbajt *kivételesen*, önként értetődvén, hogy csakis a legsúlyosabb esetekben, minők pl. *a tettelegesség* vagy *a női becsület védelme*.

Például meg kellett engedni az országos párbajellenes liga tagjainak alapszabályilag azt is, hogy általuk fölöttébb komolynak ítélt esetekben, elveik daczára, *ők is párbajt vívhaszanak*, ha magukat erre kényszerítve érzik; hogy ezen fenntartás ellenében épen azon körök vonathassanak be a ligába, melyek körében eddig a párbajozás gyakorlata leginkább dívott.

A liga tagjai azonban esetleges becsületbeli ügyeiket mindenkor becsületbíróság elé terjeszteni tartoznak s csakis a mikor a bíróság helyt adott a fegyveres mérkőzésnek, verekednek meg.

Fölöttébb kívánatos volna, hogy az országban egyetlen párbaj ne vívassék, melyet hasonló becsületbírósági eljárás

ne előzőtt volna meg, a mely becsületbeli jury alatt voltaképen inkább *párbajbírótság* értendő, a melyik a fölött ítélne, van-e az egyes fennforgó esetekben fegyveres mérkőzésre szükség, vagy sem?

Egy teljesen pártatlan és elfogulatlan jury abbeli ítéletének, hogy „*fegyveres mérkőzésnek helye nincs*” a sértettnek *elégítelt* és *feltétlen fedezetet* kellene nyújtania; míg a sértő eljárását a verdikt implicite helytelenítené, bárha az ítéletben arra természetesen semmi vonatkozás nem történnék.

Ilyen bíraskodás erkölcsi alapon szolgáltatna igazságot; tehát hatályosabbat, semmit az eddig mindenki által elítélt, de hallgatag megtűrt, gyakorta igazságtalan fizikai (fegyveres) alakban.

Conventio dolga az egész. Vezető társadalmi köreink szentesítsék ezt a formát s a becsületbeli ügyek letárgyalásának elengedhetlen retortájává válik s azzal eleje vétetett a fegyveres mérkőzések igen jelentékeny, nagy százalékának !

Ilyen bíróságokat szabadon, önmagok is ad hoc állíthatnának egybe a felek, illetve segédek, úgy a mint szórványosan eddig is történt. — Az

„országos párbajellenes liga” azonban ezen áldásos intézményt mindenkinek hozzáférhető kívánván tenni; azoknak is, a kik kevésbé járatosak ilyen ügyekben, vagy a kiknek nincsenek kéznél ismerőseik, a kikben megbíznak: állandó ilyen becsületbíróságokat fog szervezni, miknek becsületbeli eljárási szabályzatát első kísérletként máris kidolgozta.

A Budapesten szervezendő központi becsületbíróság tagjainak alaplajstroma akként terveztetik összeállíttatni, hogy az „Orsz. Párbajellenes Szövetség” elnöke által felkért kaszinók, clubbok és nem politikai, célú társaságok igazgató választmányai egyenként, minden két évben annyi tagot, jelölnek, a hányan hajlandók a becsületbírói tisztség elvállalására. Egy-egy ilyen jury tag lehetőleg negyedévenként legfellebb egyszer vétetnék igénybe, nehogy emberbaráti készsége szolgálommá váljék; s így remélhető, hogy mindazon gentlemenek kik rokonszenveznek az eszmével, nem fogják készségüket az új intézménytől megvonni.

A magyar „Országos Párbajellenes Szövetség” köztudomásúlag a sajtó ismételt híradása szerint, rövid fenn-

állása óta is sok más irányban folytatott és folytat lekiismeretes tevékenységet.

Így eljárta küldöttségileg a magyar királyi igazságügyi Ministernél s *Edvi-Illés Károly* jogtudósunk szövegezésében részletes emlékiratot nyújtott át, melyben akár novelláris úton, akár a büntetőtörvény revíziója alkalmából, úgy a párbajok, mint a becsületsértések *súlyos büntetését* szorgalmazza; az utóbbit főleg az élelmes, művelt s magasabb társadalmi állású egyénekre kérvén *példás szigorral fokozni*.

A párbajellenes liga kérelmére a sajtó is késznek nyilatkozott a magántermészetű, a közéletet nem érintő párbajokat elhallgatni, innen van az, hogy mintegy két év óta igazi óriások párbajairól alig hallunk, a mi szintén, kétségtelenül apasztó hatással van a könnyelmű párbajokra.

Végül nem érdektelen, hogy a liga fennállása óta *három amerikai párbajról* kapott discret hírt, miket megfelelő nyomozás és tapintatos közbelépés útján sikerült is a liga elnökségének elhárítani és a felek közötti differenciát kiegyenlíteni.

Kérdem, nem volt-e méltó az orszá-

gos párbajellenes szövetséget megalakítani, ha semmi egyéb sikert nem ért volna is el, minthogy *három* magyar tapasztalatlan exaltált ifjú életét mentette meg a hazának!

Szándékosan nem terjeszkedem ki a párbajellenes mozgalom számos mélyreható kérdésére, s maradok inkább a kérdés felületén, mert ma, a gőz és villany napjaiban, a *hosszabb* fejtegetések elolvasására kevés embernek jut ideje.

Midőn azonban e rövid röpirattal a magyar közvélemény elé lépek, lehetetlen ki nem emelnem azt a férfiút, a ki ezen eszméknek legpéldásabb, legodaadóbb bajnoka.

Egy fenkölt lelkű, bátor gondolkozású férfiú állott *nemzetközileg* e nagy emberbaráti munkának élére. Évek óta, szíve vérének minden lüktetésével, agya sejtjeinek minden erejével, deresedő fejjel, de ifjú és lankadatlan kitartással, élete minden perczét a nemes feladatául kitűzött nagy cél gyökeres megoldásának szenteli.

Az igaz humanismus e nagy kultur-munkájának hőse: *Don Alfonso Bourbon, osztrák-estei herczeg* és *spanyol Infáns* Ő királyi Fensége, kinek nevét

a hálás utókor arany betűkkel vésendi be, az emberiség legnagyobb jótévőinek sorába.

Ne vegye senki e lelkes szavakat hitvány tömjénezésnek, mely egyaránt méltatlan volna a herczeg és e sorok írója emberi méltóságához; hogy ha annak olyan mélységes és teljes jogosultsága nem volna, mint a minőnek bizonyára mindenki átérezni fogja azt, ki e nagylelkű emberrel dolgozott. Már pedig Magyarországon is sokan vannak, köztük szerény társadalmi helyzetűek, de a nemes ügynek lelkes bajnokai, kiket időnkint a párbajjelletes nemzetközi akció e koronás fővezére, sajátkezűleg írt, ívekre terjedő tanácsokkal, buzdítással s a külföldön elért minden vívmány vagy eredményről való beszámolóival halmoz el. *Don Alfonso* nem dolgoztat, főleg *önmaga dolgozik*, szinte emberfölötti erélylyel, munkabírással. Nem magas állása biztosította neki nagy sikereit, hiszen eleinte nem egy balsikert, sőt kudarcot kellett elszenvednie. Igazának fanatizmusából, nagy céljának lélekemelő öntudatából meríti erejét s aratja immár, Isten segedelmével mind számosabb diadalait.

Ő teremtette meg mindenütt a párbajellenes ligákat, a mieinket is.

Ismételen itt járt közöttünk s állandó szoros összeköttetést tart fenn a magyar párbajellenes mozgalmak vezető-férfiaival.

Neki sikerült áldott lelkű királyunk legmagasabb engedélyét kieszközölni, hogy *az összes tartalékos, nyugdíjas vagy szolgálati viszonyon kívüli álló tisztjei az osztrák-magyar hadseregnek, a legfőbb Hadúr jóváhagyásával úgy az osztrák, mint a magyar országos párbajellenes ligák tagjai sorába léphetnek*; minek óriási horderejét azt hiszem felesleges külön fejtegetnem !

Hazám művelt társadalma! Egyesüljünk a párbaj avult és emberietlen előítéletének megdöntésére.

Hazám hölgyei, anyák és hitvesek, nővérek és mátkák, hozzátok is fordulok, különösen hozzátok! Kezetekben van első sorban az áldásos irányítás!

„Les hommes font les lois,

„Les femmes font les meurs.”

mondja le *Comte de Segur*.

„*Férfiak alkotják a törvényt; nők a szokásokat, erkölcsöket!*”

Ne tartsák Hölgyeim *érdekes* embereknek a párbajozó férfiakat, ne gyönyörködjenek a felkötött karral sétáló fiatal óriásokban és ne övezzék nymbusszal, tekintélyivel a már *több embert ölt* félelem és gáncs nélküli lovagokat.

Ellenkezőleg érezzék velők ezentúl, hogy a férfiúban is többre becsülik az *erkölcsi bátorságot* a pusztai fizikai bátorságnál. Érezzék, hogy a férfijellem kiválóságát a virilitásnak, a szellemnek és morálnak magasabb mértékével mérlegelik.

Éreztessek, hogy a durva ököljogot,
 amely sokszor csak alantas *bosszúnak*
 s olykor csupán üres *hivalkodásnak* áll
 szolgálatában, lovagiasnak látszó for-
 mában is elítélik s megvetik.

És az Önök vétója Hölgyeim, *az*
igazán lovagias férfiakra hatásosabb
 lesz minden álönérvet sarkalta szen-
 vedélynél, minden tételes törvény szí-
 goránál !

